

Træhvepsen *Xeris spectrum* (Linnaeus, 1758) (Hymenoptera, Siricidae) - nye registreringer efter 100 år

THOMAS SECHER JENSEN

Jensen, T. Secher: *Xeris spectrum* (Linnaeus, 1758) (Hymenoptera, Siricidae) - found again after 100 years.

Ent. Meddr 56: 13-15. Copenhagen, Denmark, 1988. ISSN 0013-8851

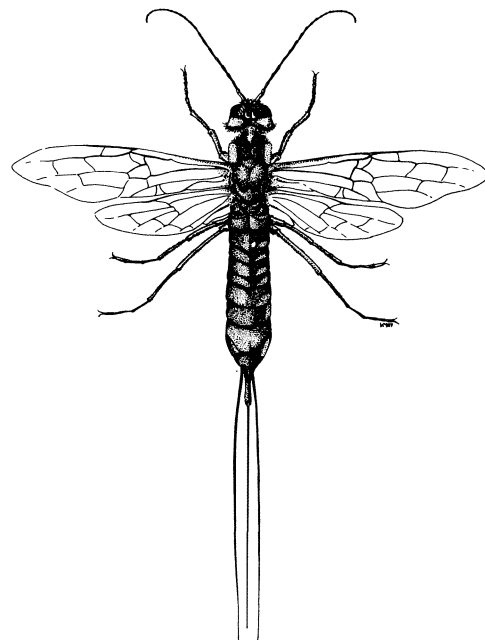
The siricid woodwasp *Xeris spectrum* (Linnaeus, 1758) was last recorded in Denmark one hundred years ago, emerging from conifer wood. In 1980 several dozen specimens emerged from logs of *Abies alba* (Mill.), a rather uncommon conifer in Denmark. Examination of material in collections of Danish museums revealed, beside the records from 1871, another record from 1948. Literature evidence on the occurrence of *X. spectrum* in northern Europe is discussed. It is proposed that the sporadic occurrence of the species is due to a lack of preferred host trees (*A. alba* and *Pinus* sp.) and intensive forestry practices.

Thomas Secher Jensen, Zoologisk Laboratorium, Aarhus Universitet, DK - 8000 Århus C, Danmark.

Indledning

Danmarks træhvepsefauna rummer blot 7 arter (Nielsen & Henriksen 1915, Midtgaard 1986). Arten *Xeris spectrum* (Linnaeus, 1758), der af Fritz (1898) kaldes sort grantræhveps, er hidtil kun fundet en enkelt gang, nemlig i Jægersborg Dyrehave i juni-juli for mere end hundrede år siden, hvor dyrene klækkedes fra granstammer. Siden har der så vidt vides ikke været publiceret fund af arten i Danmark.

X. spectrum, der er en vidt udbredt holarktisk art, kendes fra de øvrige nordvest-europæiske træhvepsearter på en bleggul plet bag øjnene og en gul stribe på siden af pronotum. Hunnens skede er omtrent lige så lang som kroppen (Fig.). Arten adskiller sig derved tydeligt fra de øvrige danske træhvepse.

Nye registreringer

Den 25. juli 1980 klækkedes et betydeligt antal eksemplarer af *X. spectrum* fra en

Xeris spectrum ♀, Søvind Skov, 25.vii.1980.
Tegning: Karl Martin Vagn Jensen.

brændestak, der bestod af blandet nåletræ fra Søvind Skov, Østjylland. Ialt indfangedes en snes dyr, men et betydeligt større antal blev observeret. Ved undersøgelse af brændestykkerne for flyvehuller blev det konstateret, at klækningen udelukkende var foregået fra almindelig ædelgran (*Abies alba* Mill.), hvorimod der ikke fandtes flyvehuller i brændestykker af rødgran (*Picea abies* (L.) H. Karst.), skovfyr (*Pinus silvestris* L.) eller lærk (*Larix decidua* Mill.).

Samtidig med klækningen af træhvepsene klækkedes et større antal store snyltehvepse af arten *Rhyssa persuasoria* (L.) (Ichneumonidae).

Ved gennemgang af samlingerne på Naturhistorisk Museum, Århus og Zoologisk Institut, Landbohøjskolen fandtes ingen eksemplarer af *X. spectrum*. På Zoologisk Museum, København fandtes de af Henriksen og Nielsen beskrevne eksemplarer, der oprindelig stammede fra Schøidtes samling. Dyrene var indsamlet i Dyrehaven og dateret 6.viii.1871, 7.viii.1871 og 6.viii.1872 og klækket fra gran. På Zoologisk Museum fandtes desuden 1 han indsamlet af »C-K« (formentlig A.G. Carolsfeld-Krausé) i Ryget, Værløse på granbrænde 28.vi.1948.

De klækkede træhvepse fra Søvind Skov udviste en betydelig størrelsesvariation, hunnerne varierede således fra 13 til 28 mm i kropslængde med ovipositorlængder på 14-29 mm, medens hannerne havde kropslængder på 13-22 mm. Hunner fra Dyrehaven havde kropslængder på 10-27 mm og ovipositorlængder på 11-28 mm, medens hannernes kropslængde varierede fra 10 til 22 mm.

Diskussion

Forekomsten af *X. spectrum* i Danmark kan ikke betegnes som overraskende, idet arten er kendt fra alle vore nabolande. Det kan derimod forekomme mærkværdigt, at arten registreres så sjældent, men en række forhold sandsynliggør dog denne sjældenhed.

Spradberry og Kirk (1978), der undersøgte et meget stort materiale fra indsamlede træstammer fra 19 vesteuropæiske lande, fandt arten i 13 af landene. Norge var ikke blandt disse lande, men Midtgaard (pers. comm.) oplyser, at arten forekommer i landet. I Sverige er arten uhyre sjældent registreret, men er udbredt fra Skåne til Jämtland (Kjellander 1945). Benson (1951) betegner arten som af og til indslæbt i England, men uden fast forekomst. Disse oplysninger tyder således på en generelt lav hyppighed i det nordvest-europæiske område. Derimod angiver Schmiedeknecht (1930), at *X. spectrum* i dele af Tyskland (Thüringen) er den hyppigst forekommende træhvepse-art.

Værtsplantevalget blev ligeledes undersøgt af Spradberry og Kirk (1978), der fandt, at af 3973 klækkede individer stammede 64% fra almindelig ædelgran (*A. alba*) og blot 19% fra rødgran (*P. abies*). Schmiedeknecht (1930) angiver, at *Xeris* hyppigst findes i fyr (*Pinus*-arter), men også klækkes fra rødgran og ædelgran. Ædelgran og fyr udgør i dag en meget beskedent del af det danske skovareal, hvilket klart begrænser muligheden for etablering af arten. *X. spectrum* adskiller sig i øvrigt fra de andre danske træhvepse ved ikke at kunne overføre ved-nedbrydende svampe og er derfor henvist til at leve i træ, der er inficeret af andre træhvepse-arter (Pschorn-Walcher 1982). Dette begrænser igen udvalget af potentielle værtsplanter. Spradberry og Kirk (op. cit.) fandt også, at 81% af de klækkede *Xeris* stammede fra døde, men stående træer og blot 19% fra faldne træer.

De fundne kropsstørrelser på de danske *Xeris*-individer er gennemgående mindre end opgivet af Schmiedeknecht (1930) og Pschorn-Walcher (1982). Sidstnævnte angiver hunnernes kropsstørrelse til 19-23 mm og hannernes til 16-25 mm. Den mindre størrelse på de danske dyr skyldes formentlig forskelle i fødekvalitet, men kan også skyldes forskelle i udviklingstid.

Alt i alt må det konstateres, at den gældende danske forstpraksis med få døde stående træer og et nåletræ-artsvalg domine-

ret af *Picea*-arter næppe favoriserer etablering af *X. spectrum* og er dermed måske med til at forklare den sporadiske forekomst i Danmark.

Litteratur

- Benson, J.R., 1951: Handbook for the Identification of British Insects, VI 2(a). Hymenoptera, Symphyta. London.
- Fritz, N., 1892: De danske skadelige naaletræinsekter. Kjøbenhavn.
- Kjellander, E., 1945: De svenska arterna av familjerna Xiphydriidae, Siricidae och Oryssidae (Hym.). - Opusc. ent. 10 (1/2): 1-15.
- Midtgaard, F., 1986: *Urocerus augur* and *Sirex cyaneus* new to the Danish fauna. - Ent. Meddr 53: 127-130.
- Nielsen, J.C. & Henriksen, K., 1915: Træ- og bladhvæpse. Danmarks Fauna 18. København.
- Pschorn-Walcher, H., 1982: Symphata. I: Schwenke, W.: Die Forstschädlinge Europas. Hautflügler und Zweiflügler. Hamburg & Berlin.
- Schmiedeknecht, O., 1930: Die Hymenopteren Nord- und Mitteleuropas. Jena.
- Spradberry, J.P. & Kirk, A.A., 1978: Aspects of the ecology of siricid woodwasps (Hymenoptera: Siricidae) in Europe, North Africa, and Turkey, with special reference to the biological control of *Sirex noctilio* F. in Australia. - Bull. ent. Res. 68: 341-359.